

Hordaland fylkeskommune
Regionalavdelinga,
Klima og naturressursseksjonen
Postboks 7900
5020 BERGEN

Bergen, 23. april 2014

Høyringsfråsegn gjeldande rullering av Klimaplan for Hordaland 2014-2030

Vi viser til høyringsbrev frå Hordaland fylkeskommune 24.02.14 med frist for innspel og merknader 23.04.14.

Vi er positive til fleire av målsetjingane, strategiane og retningslinene som kjem til uttrykk i rulleringa av klimaplanen for Hordaland 2014-2030 (klimaplanen). Vi ønskjer å vera ein konstruktiv aktør i kommunale planprosessar, og vi vil her koma med innspel til nokre punkt som vi ønskjer skal koma med i planen.

FNs klimapanel (IPCC) har gjennom sitt arbeid gjennomgått det vitskaplege kunnskapsgrunnlaget innan klimaforskninga. IPCC viser mellom anna til at konsentrasjonen av klimagassar som metan (CH₄), karbondioksid (CO₂) og nitrogenoksid (N₂O) er mykje høgare enn det som har vore naturleg før industrialiseringa starta i 1750. Den tredje delrapporten frå IPCC, som vart publisert 13. april 2014, viser til at frå 2000 til 2010 har det skjedd ein auke i globale utslepp frå 40 til 49 milliardar tonn CO₂-ekvivalentar. IPCC er framleis klar på at det er mogleg å nå 2° målet, men at dette vil krevja omfattande tiltak.

Frå og med 2009 har det vore eit mål frå sentrale myndigheiter å gjera det norske plansystemet til ein del av verkemidla for reduksjon av klimagassutslepp gjennom klima- og energiplanar. Klimaplanen er eit viktig plandokument og vil ha status som regional plan, og skal leggjast til grunn for kommunal planlegging. Klimatiltak og -tilpassing som kjem til uttrykk i klimaplanen utgjer eit bidrag til å forsøke å redusere klimagassutslepp regionalt i Hordaland.

Bergen og Hordaland Turlag er Vestlandets største friluftsansjasjon med om lag 25.516 medlemmer. Bergen og Hordaland Turlag skal arbeide for eit aktivt og sikkert, enkelt og naturvennleg friluftsliv. Vi arbeider også for natur, kultur og miljøvern på områder med tilknytning til laget si verksemd. Klimaplanen berører Bergen og Hordaland Turlag sitt verkeområde og interessefelt.

Klimaplanen er ein plan for klimatiltak og -tilpassing. Samstundes er klimaplanen også ein miljø- og energiplan. Vi er glad for at fylkeskommunen har ein plan som dekkjer klima-, miljø- og energifeltet, og som ser desse tematiske områda i samanheng. Sidan desse tematiske områda står i ein nær samanheng, er det ikkje tenleg å skilja desse frå kvarandre i den fylkeskommunale planlegginga. Planlegging som femner om natur, skal etter den statlig

planretningslinja for klima- og energiplanlegging leggje til grunn naturmangfaldlova sine mål, prinsipp og bestemmelsar. Vi er særleg opptatt av at det vert tatt omsyn til friluftsliv- og naturverdiar i klima- og energiplanlegginga.

Den fylkeskommunale planstrategien 2012 – 2016 legg vekt på at det ved rullering av klimaplanen skal vektleggje energi og klimatilpassing. I planprogrammet ”Rullering av klimaplan for Hordaland 2010-2020” er det tatt høgde for at ”[d]ersom det i rulleringsprosessen viser seg at også andre delar av planen bør få rullert det faglege grunnlaget, vil det vere høve til dette”, s. 3. Det er difor viktig at ikkje berre energi og klimatilpassing vert vurdert, men at ein også vurderer klimatiltak ved rullering – dette er lagt til grunn i den statlege planretningslinja for klima- og energiplanlegging.

Vi har følgjande innspel i samband med rullering av klimaplanen:

Energieffektivisering

I rulleringa av klimaplanen 2014 – 2030 er energieffektivisering peika ut som ein del av energistrategien i planen: Strategi A gjeld at førstevalet skal vera energieffektivisering. Vi er einige i denne målsetjinga.

På s. 8 i klimaplanen vert det skrive at Noreg har slutta seg til energieffektiviseringsdirektivet. For tida vurderer norske myndigheiter om energieffektiviseringsdirektivet 2012/27/EU har EØS-relevans. Noreg har førebels ikkje formelt slutta seg til dette direktivet, og direktivet er ikkje gjennomført i norsk rett. Olje- og energidepartementet har gjennomført ei offentleg høyring om direktivet i 2012. Direktivet er ikkje avgrensa til å gjelda offentlege bygg åleine, og utgjer ein av fleire direktiv på energi- og miljøfeltet som kan få tyding for Noreg. I tillegg vert også energitenedirektivet (2006/32/EF) og bygningsdirektivet II (2010/31/EU) vurdert i forholdt til EØS-avtalen. Ein sentral del av energieffektiviseringsdirektivet er at dei einskilde landa som sluttar seg til direktivet må setja forpliktande mål for energieffektivisering.

Statistisk sentralbyrå har i sin rapport om effekten av energieffektivisering kome fram til at fornybarandelen kan aukast til 73 % innan 2020, dersom verkemidla som vert føreslått i energieffektiviseringsdirektivet vert tatt i bruk.

I den statleg planretningslinje for klima- og energiplanlegging speler energieffektivisering allereie ei sentral rolle. Områdekonsesjonærane har ansvaret for å gjennomføra lokale energiutgreiingar, jf. § 3 i forskrift om energiutgreiingar (FOR-2012-12-07-1158). Ordninga med lokal energiutgreiing har eksistert i 10 år. Meininga er at kommunane skal kunne nytta desse som avgjerdsgrunnlag i lokal energi- og klimaplanlegging, jf. § 4 i forskrift om energiutgreiingar. Som ei grunngeving for samordninga mellom lokale energiutgreiingar og kommunal energi- og klimaplanlegging peikte NVE på innhaldet i energiutgreiingsforskrifta § 6:

- Energiutredningen skal beskrive dagens energisystem og energisammensetningen i kommunen med statistikk for produksjon, overføring og stasjonær bruk av energi, fordelt på ulike energibærere og brukergrupper.
- Energiutredningen skal inneholde en beskrivelse av forventet fremtidig stasjonær energietterspørsel i kommunen, fordelt på ulike energibærere og brukergrupper.

- Utredningen skal også påpeke muligheter for energieffektivisering, energisparing og energiomlegging gjennom konkrete prosjekter og tiltak.
- Energiutredningen skal beskrive de mest aktuelle energiløsninger for områder i kommunen med forventet vesentlig endring i energietterspørselen.
- Energibruken i kommunal virksomhet skal så langt mulig presenteres separat

Enova har i rapporten ”Potensial og barrierestudie: energieffektivisering i norske bygg” estimert at eit reelt redusert energibruk i bustader og yrkesbygg er på 7,5 TWh innan 2020.

Statistisk grunnlag for lokale klimagassutslepp og lokal energibruk

Det er venta at Statistisk sentralbyrå (SSB) vil etablere ein ny tidsserie for lokale klimagassutslepp, i august/ september 2014. For perioden 1999 – 2009 utarbeidde SSB ein tidsserie for utslepp av klimagassar, som femna om metan, karbondioksid og nitrogenoksid på kommunalt nivå. Grunna kvaliteten på statistikken knytta til usikkerheit og problemer knytta til effektmål vart statistikkproduksjonen mellombels stoppa. I mellomtid har SSB arbeidd med å sjå på korleis eit betre statistisk grunnlag kan utarbeidast med tanke på energi- og klimaplanlegging. Den nye tidsserien som etter planen skal klargjerast i 2014 vil bli utarbeidd frå og med 2009 og framover. For fylkeskommunar og kommunar er det svært viktig at det føreligg eit statistisk grunnlag som gjev oversyn over utsleppskjelder. Dette er avgjerande for at fylkeskommunal og kommunal planlegging at ein har eit oversyn over kva sektorar som bidreg med klimagassutslepp og verknaden av energi- og klimaplanlegging over tid. Det er difor avgjerande at ein har gode grunnlagstal per sektor, og at desse kan leggjast til grunn som eit mål for effekten av energi- og klimaplanlegging.

I samband med kommunal energi- og klimaplanlegging er det difor urovekkjande at det er føreslått å ta bort kap. 2 om lokale energiutgreiningar i energiutgreiingsforskrifta (høyringsfrist 1. juli 2014, Norges vassdrags- og energidirektorat). Det er særst viktig at kommunane har tilgong på eit godt faktagrunnlag for lokal energibruk i samarbeid med områdekonsesjonærane.

Kommunalt oversyn

Den statlege målsetjinga har vore at alle kommunar skal ha ein klima- og energiplan innan 1. januar 2010. Innan 2012 hadde dei fleste kommunane i landet utarbeidd klima- og energiplanar. Som overordna plan bør det vurderast om det kan inkludrast eit vedlegg over dei 33 kommunane i Hordaland som har utarbeidd klima- og energiplanar, kva plantype som er valgt for klima- og energiplan og kva status desse planane har. Lokale klima- og energiplanar er svært viktige og avgjerande planar for å nå regionale og nasjonale klimamål. Fleire av kommunane i Hordaland vil kunne dra nytte av interkommunalt plansamarbeid.

Oppgradering og utviding av vasskraftanlegg

I rulleringa av klimaplanen 2014 – 2030 er oppgradering peika ut som ein del av energistrategien i planen: punkt 5 Strategi B «Effektivisere og modernisere eksisterande vasskraftverk».

Sidan midten av 80-talet har myndigheitene arbeidd med å tilretteleggje for opprustings- og utvidingsprosjekt. Det har eksistert ulike tilskotsordningar for å motivera til slike tiltak sidan 1986. Med innføringa av elsertifikatlova er det opna opp for at opprustings- og utvidingssaker, som kan dokumentera auka produksjon, vil kunne falla inn under

bestemmelsane her. På landsbasis er det rekna ut eit teoretisk potensial i tilknytning til opprusting av kraftverk og reduksjon av flaumtap på 15 TWh. Det lønsame kraftpotensial er imidlertid estimert til å vera på 2 TWh (kjelde: Norges vassdrags- og energidirektorat). Klimaplanen bør inkludere eit oversyn over lønsamt oppgraderings- og utvidingspotensial for Hordaland.

Det kan vera positivt med oppgraderingar av vasskraftverkteknologi, men vi registrerer at visse typar utvidingsprosjekt kan koma i konflikt med viktige natur- og friluftslivverdier.

Planar om overføringa av Øystesevassdraget i Kvam herad til Samnangervassdraget er eit døme på eit utvidingsprosjekt (O/U-prosjekt) som kjem i konflikt med viktige natur- og friluftslivverdier. Vi håpar at Hordaland fylkeskommune vil arbeide for at Øystesevassdraget i Kvam herad ikkje vert utbygd og kan forbli fritt for inngrep til glede for nye generasjonar. Vi ønskjer å vise til NVE si utgreiing frå 2006 som påpeiker at vassdraget har ”kvaliteter som klart kvalifiserer vassdraget til å vere en del av Verneplan for vassdrag. Vi peker særlig på vassdragets kvaliteter knyttet til landskap, variasjonsrikdom i naturtyper fra fjell til fjord, og friluftsliv. Vi viser også til at Øystesevassdraget representerer et fjordvassdrag i et område som er lite representert i verneplanen”. NVE foreslo difor på fagleg grunnlag å verne Øystesevassdraget.

Fornybarutbygging

I Hordaland fylke er det ei stor interesse for å byggje ut små vasskraftverk.

Det er ei nasjonal utfordring å få økt fokus på natur, friluftslivverdier, landskap og naturmangfald. Klimaplanen uttrykkjer i strategi B, punkt 4, s. 28, «Energiproduksjonen må skje med minst mogleg arealkonfliktar, og med omsyn til naturmangfald, friluftslivområde og store landskapsverdier i fylket». I Hordaland har ein gjennomført ei regional verdisetting og kartlegging av friluftslivområder (2008). Imidlertid er det viktig at kommunane følgjer opp gjennom lokal kartlegging og verdisetting av friluftslivområder. Kunnskapen frå lokal kartlegging og verdisetting av friluftslivområder er viktig å få nedfelt i kommunale planar og retningslinjer. Det er satt av eigne midlar til å stimulera til kartlegging og verdisetting av friluftslivområder gjennom Statsbudsjettet á 3,7 millionar NOK. Dette er eit fleirårig prosjekt i regi av Miljødirektoratet. Vi ønskjer å spela inn at ein inkluderer behovet for kartlegging av friluftsliv- og naturverdier som del av retningslinjene i klimaplanen.

Evaluering av fornybarutbygginga

Klima- og miljødepartementet påpeikte i samband med Riksrevisjonen si evaluering av fornybarordninga følgjande: ”Regionale planer skal utarbeides i tråd med retningslinjene for vindkraft og småkraft og legge føringer for myndighetenes konsesjonsbehandling. Der det ikke foreligger regional plan vil retningslinjene være gjeldende”.

I dokument 3:5 (2013 – 2014) ”Riksrevisjonens undersøkelse av effektivitet i konsesjonsbehandlingen av fornybar energi” vert det påpeikt: ”Retningslinjene for vindkraft og småkraft er imidlertid ikke oppdatert etter ny plan- og bygningslov og naturmangfoldloven, og beskriver dermed ikke hvordan kartlegginger og vurderinger av samlet belastning skal gjennomføres i henhold til dette lovverket”.

Det er ei utfordring at det førebels ikkje eksisterer ein offentlig metodikk for ”samla belastning”. Den statlege planretingslinja legg vekt på at ”kommunene generelt skal prioritere tiltak som har positiv effekt både for å motvirke klimaendringer og for bevaring av naturmangfold og andre viktige miljøverdier i tråd med prinsippene i naturmangfoldloven”. Det er difor ei særskilt utfordring å få til gode energiplanprosessar slik at ein ikkje mister viktige friluftsliv- og naturverdier. Klimaplanen bør difor leggje til grunn at for å unngå tap av viktige friluftsliv- og naturverdier, så bør kommunane oppmodast til å gjennomføra lokale kartleggingar av friluftsliv- og naturverdier for å auka kunnskapsgrunnlaget. Dette vil vera i tråd med klimaplanen sin intensjon om å unngå tap av naturmangfold ved fornybarutbygging.

Vi ønskjer også å visa til NOU 2013:10 ”Naturens goder – om verdier av økosystemtjenester”, avsnitt 17.6 s. 389. I denne utgreiinga fremja økosystemtenesteutvalet eit forslag om at ”[o]rdningen med grønne sertifikater må evalueres. Konsekvensene av ordningen for økosystemer og økosystemtjenester må identifiseres. Effektene av økt norsk fornybarproduksjon på europeisk kraftforbruk og klimagassutslipp må kartlegges”.

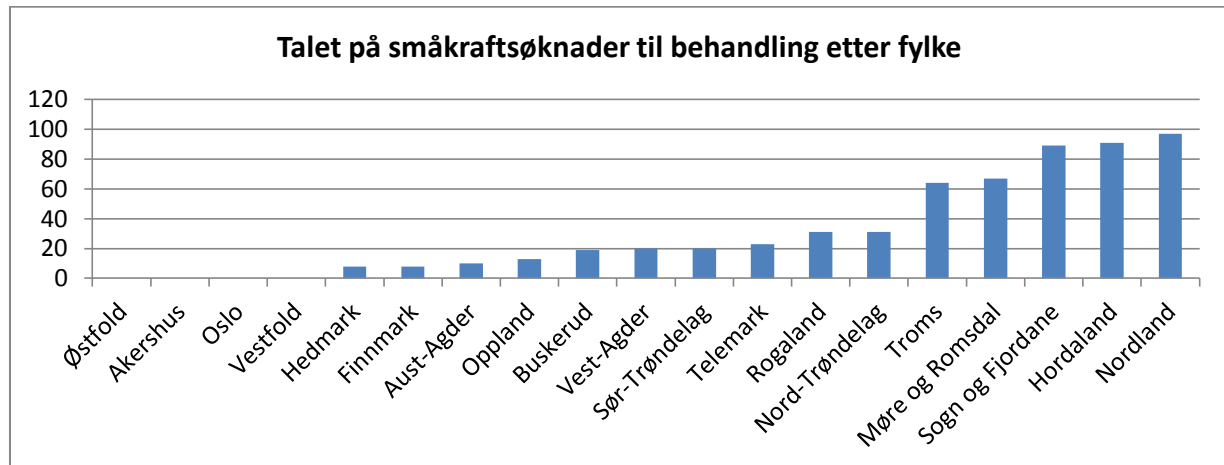
I høve nasjonal produksjonsstatistikk frå Norges vassdrags- og energidirektorat var det ein totalproduksjon på 142898 GWh (ei auke på 17,6 % frå årete før) i 2012. Total elektrisitetsproduksjon var på 147,8 TWh – ei auke på 15,8 % frå 2011. Om lag 96,7 % av den totale elektrisitetsproduksjonen kjem då frå vasskraft.

Produksjonsstatistikken syner følgjande tal for Hordaland (midlere årsproduksjon i GWh): I Hordaland utbygd: 16 958 GWh, Konesjon gitt: 696 GWh, Gjenverande som kan byggjast ut (talet er basert på konsesjonssøkt, førehandsmeldt og restpotensial): 4 054 GWh, Verna: 8 221.

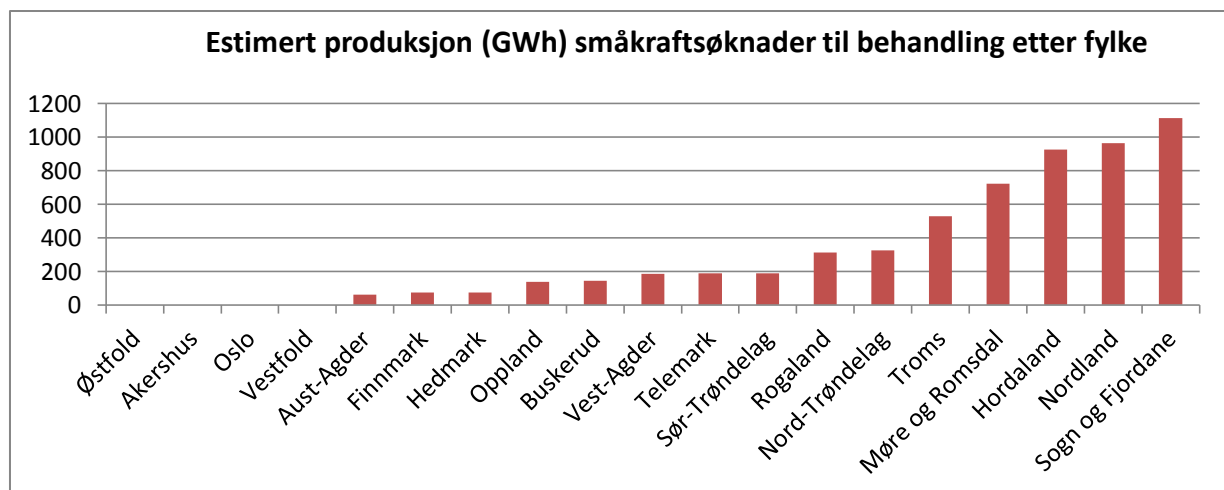
Til saman utgjer dette: 29928 GWh. Det gjenverande potensialet for utbygging utgjer difor 13,5 % for Hordaland basert på den nasjonale produksjonsstatistikken. I Hordaland vart det de facto produsert: 16 910 GWh i 2011 og 14 103 GWh i 2010.

Samanlikna med produksjonsstatistikken på landsbasis (2012): Utbygd: 130495 GWh, Konesjon gitt: 4 626 GWh, Gjenverande som kan byggjast ut (talet er basert på konsesjonssøkte, førehandsmeldte prosjekt og restpotensiale) 28 091 GWh, verna: 50 755 GWh. Til saman utgjer dette: 213967 GWh.

Småkraftsøknader til behandling etter fylke (N = 591), småkraftverk (installert effekt ≥ 1 MW og < 10 MW). Utgjør samla ein estimert årleg produksjon 5991,87 GWh (27.03.2013).

Småkraftsøknader til behandling (27.03.2014) målt etter estimert produksjon (GWh) fordelt på fylke (N = 591), småkraftverk (installert effekt ≥ 1 MW og < 10 MW).

Strategi og retningslinjer

Retningslinjer i klimaplanen bør gå fram av eit eige hovudavsnitt. Dersom «strategi» er meint som retningslinjer i regional plan bør ein nytta ”retningslinjer” som hovudoverskrift, slik at det vert klart kva kommunane skal leggja til grunn i planlegginga.

På dette feltet eksisterer det ei eiga statleg planretningslinje for klima- og energiarbeidet. Rettsleg skal planretningslinja leggjast til grunn for både fylkeskommunal og kommunal planlegging, jf. plbl. § 6-2. I tillegg skal den fylkeskommunale klimaplanen leggjast til grunn for det kommunale planarbeidet i Hordaland.

Regional areal- og transportplan

Eit delmål i planprogrammet for regional areal- og transportplan er at ”Bergensområdet skal ha eit effektivt transportsystem som fremjar miljøvenlege transportval og reduksjon av lokal luftforureining og utslepp av klimagassar. Planlegginga skal og ta omsyn til naudsynt tilpassing til forventna klimaendringar”. Arbeidet med regional areal- og transportplan vil vera eit viktig grunnlag, saman med klimaplanen, for å finna fram til løysingar som reduserer utslepp frå transportsektoren. Samstundes har Hordaland fylkeskommune eit særskilt ansvar for kollektiv transportplanlegging og planlegging av fylkesveggar. Føringer i overordna plan vil vera viktig for kommunal og fylkeskommunal tilrettelegging for gang- og sykkelveggar. Det er spesielt viktig at ei slik tilrettelegging vert sett i samanhang med tilgang til grøntstrukturar og friluftslivområder.

Med vennleg helsing

Helene Ødven
Dagleg leiar
(sign.)

Nicolas J. I. Rodriguez
Naturvernansvarleg